

Viola Judit

Sasok a viharban IV.

Viola Judit

Sasok a viharban IV.

A fészek melege

ATHENAEUM

Copyright © Viola Judit, 2020

Minden jog fenntartva.
Kiadta az Athenaeum Kiadó,
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Telefon: 1-235-5030
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado

ISBN 978 963 293 989 6

Felelős kiadó: Szabó Tibor Benjámin
Felelős szerkesztő: Besze Barbara
Szerkesztette: Ács Eleonóra
Műszaki vezető: Drótos Szilvia
Borító: Földi Andrea
Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 138. esztendejében, 2020-ban.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Köszönettel Férjemnek

Első fejezet

Kassa városának keleti kapuja előtt több száz menekült táborozott. Legnagyobb részük gyalog érkezett, ők a pusztta földön ültek vagy feküdtek, magukhoz szorítva batyujukat, amelyben életük maradványát őrizték. Azt, amit elbírtak, és amitől még nem kellett megválniuk, hogy élelmet vegyenek rajta. Négy hete már, hogy egyre csak jöttek a csehek s lengyelek, akik a rettenetes éhínségtől űzve a magyaroktól és László királytól reméltek segítséget. Arcukat csontig apasztotta a nélkülözés, szemük fénye megtört, bőrük olyan szürke volt, mint az út pora, amelyben utolsó erejükkel eltámolyogtak a városig. A háttól idefelé jövet csoportok váltak ki közülük, elmaradtak a nagyobb településeknél, magukat az ott lakók irgalmasságába ajánlva. Akinek volt némi ereje, gallyakat szedett, a nagyobbakat összetámasztva felsőruháját rájuk terítette, valamiféle sátrat rögtönözve, mert a hideg szeptemberi éjszakák fagyos kezükkel már végigsimították a környező mezőket, és reggelre hóharmatot szórtak az erdők fáira. Akik fogattal jöttek és lovukat át tudták hajtani a hágókon, s valami csodálatos módon megvédték a szegény párákat attól, hogy a többi ember megegye őket, a szekerekbe vackoltak el. Nem merték szabadon engedni a jószágokat, pedig azok igencsak igyekeztek volna a

Hernád partjának fűvére, hogy teleegyék magukat a sok ideje nélkülözött friss zölddel. Bár mindegyiküket az éhínség űzte el eddigi lakóhelyéről, mégis jól elkülönülő csoportokra szakadtak a város falai alatt. Nem annyira a nemzetiség s a nyelv, sokkal inkább az egykor betöltött társadalmi szerep hozta közel őket egymáshoz. Csehek és lengyelek egymás közelébe húzódva támogatták és bátorították egymást, de külön a kézművesek, külön a városlakók, parasztok, a valaha jobb napokat látott nemesi családok tagjai. Mind türelmetlenül várták a város napi adományát, amely a halálhoz sok volt, az élethez meg kevés.

Július végén jöttek az első hírek, hogy a polyákoknál nem lesz aratás, mert az aszály kiegészítette és letarolta a szántóföldeket, sem búza, sem árpa, sem zab nem terem. A gyümölcsfák is gutaütötten, csupaszon álldogálnak, és még a hegyek lábát borító erdőségek is zörgő levelekkel ijesztgetik a forrás után kutató vadakat. A városi tanács tagjai nemigen törődtek ezzel, hisz idehaza minden rendben volt, esett elég eső, a földek és a szőlők jó termést ígértek. A malom folyamatosan őrlötte a polgárok gabonáját és a város körüli falvak sem nélkülözték a lisztnek valót. Bő egy hete megérkezett Jan Bohus, egy tisztos kereskedő Prágából, kivel a takácsok céhének régi kapcsolata volt, s szinte magánkívül mesélte, hogy alig élte túl az utazást. Több helyen is megtámadták szekereit, és embereinek felét levágták az éhezők csapatai. Annyira belekeseredtek, hogy nem csak lesből, de már szemtől szembe is, pusztá kézzel képesek voltak nekirontani a fegyvereseknek. Azt meg már csak fülbe súgva merté elmondani, hogy egyes vidékeken embert is ettek a magukból kivetkezett éhezők csordák.

– No, ez már komoly szó, jérünk a bíróhoz, mert elébb vagy utóbb ide is elérhet eme vérszomjas had, s ha nem készülünk fel, minket is elsodornak, de legalábbis nyomorba taszítanak! – emelte fel figyelmeztetően ujját az esti poharazás közben a takácsok atyamestere, aki egyben a város egyik elöljárója is volt.

Másnap összeült a tanács, és szigorú takarékoságra intette a polgárokat, beszüntetve minden ünneplést, lakomázást és pazarlást. Megerősítették az őrséget, és megengedték, hogy az őrszolgálatot végző polgárok fegyvereiket otthon tartsák. Felülvizsgálták a készleteket, összehordták a gabonát s lisztet, a füstölt és sózott húsokat. Őrség vigyázta a raktárt, és még a sajátjából is csak engedéllyel vételezhetett a tulajdonos. Az élelmes városvezetés már arra is gondolt, hogy milyen jó áron tudja majd értékesíteni a felesleget, ha megszabadulhat a kellemetlen lázároktól. A falak előtt szenvedőknek tilos volt élelmet adni a napi egy cipócskán túl. Ellenőrizték a kapun kimenő polgárokat, különösen az asszonyszemélyeket, kik hajlamosak voltak dugva kivinni, s odaadni az ételt a menekülteknek. Az elöljárók futárt menesztettek a királyhoz, hogy szabadítsa meg a várost, mert egy hónapon túl képtelenek lesznek ennyi embert ellátni, ami persze nem volt igaz, de úgy gondolták, jól hangzik majd az udvarban. Egyedül a Szent Mihály-templom plébánosával nem tudott a szenátus mit kezdeni, aki fennen hirdette, hogy keresztyéni kötelessége mindenkinek segíteni a rászorulókon, és az ispotályt működtető ferencesekkel együtt a tilalom ellenére is etette-itatta és gyógyította a jövevényeket. Nem hatott rá a fenyegetés, sőt, a gazdag adomány ígérését is közömbösen fogadta. János atya újabban még bort is vitt közéjük, amióta felfedezte, hogy az egyik szekérben

egy krakkói ferences barát húzta meg magát egy félholt leányzóval, kinek már szava sem volt a gyengeségtől. Őket gyógyította, mert a nagytermetű szerzetes válla alatt hatalmas szúrt seb éktelenkedett. Valaki nem is olyan régen el akarta venni az életét. Jakab fráter, a ferencesek orvosa, ki boldogan ismert rá öltözékéről rendtársára, készségesen segített a plébánosnak, előhordva az ispotályból a legjobb kenőcsöket és főzeteket. A gondos ápolás nyomán Adam testvér csakhamar jobban lett, öröm volt látni, ahogy napról napra erősödik, s kezdi visszanyerni nemcsak egészségét, de jó kedélyét is. A nap nagyobb részét együtt töltötte istápolóival, akik csak akkor tértek vissza a kapun belülré, amikor a Szent Erzsébetről elnevezett templom tornyában megcsendült az esti angelusra hívó harangszó. A leányon sajnos nem segített a gondos ápolás, nem szólt, úgy látszott, nem vesz tudomást a körülötte levőkről. Étel nem fogadott el, pedig a plébános még egy kevés gyenge tyúkhúst is vitt dugva neki. Csak némi vízzel kevert bort ivott, így aztán egyre fogyott, csontjai éppen csak ki nem szúrták vékony bőrét. Jakab testvér megpróbálta megtörölgetni mocskos arcát egy vizes kendővel, de mihelyst magára hagyták, nyálával és a kocsiban talált porral újra elcsúfította magát. Nem sok időt jósoltak neki, s elhatározták, hogy másnap feladják az utolsó kenetet, hogy a feltámadás reménységével léphessen az ítélő Krisztus elébe. Ha Adam testvért kérdezték felőle, csak nagyokat sóhajtott, felnézett az égre és bánatosan megcsóválta a fejét.

Mire visszaérkezett a Budára menesztett követ, sokan meghaltak a jövevények közül, minden reggelre jutott három-négy halott, ezeket közös sírba hantolták el a Fel-Kassára vezető országút mellett. A jóérzésű polgárok szomorúsággal látták, hogy nem tudnak rajtuk segíteni.

A hírnök szava adott némi reményt, mert elmondta, hogy a király úgy rendelkezett, a menekülőket be kell fogadni. Erős kísérettel útnak indította Kőszegi Ivánt, hogy átvegye és őrizet mellett az ország belsejébe kísérje az északról jövő nyomorultakat. Nehéz társzekereken élelmet is küldött vele, hogy menet közben se lássanak szükségét. A hatalmas főúr, kit László letett a nádori székről és helyette Csák Mátét – az idősebbiket – nevezte ki az ország második emberének, vigasztaló feladatként kapta ezt a megbízatást. Amióta az uralkodó kénytelen volt megütközni egykor szeretett kun atyafiaival, valami ellenézés bontakozott ki közöttük, ami addig erősödött, míg a király másnak adta a nádorságot, amely ranggal a kunok bírása cím is vele járt.

– Egy hétbe is beletelik, mire ideérnek – jelentette a városi darabontok hadnagya –, de Iván úr ezüstöt is hoz magával, hogy megtérítse a városnak a menekültek ellátását.

– Gut, gut – helyeselt a bíró. – Jöjjön az írnök, s készítsen leltárt mindarról, amit megétettünk és megittattunk ezen nyomorult sereggel. Foghat a pennája vastagon, úgysem tudja senki ellenőrizni, hogy helyes-é a számadás.

Másnap, alkonyatkor, mikor az őrség már éppen zárni akarta a déli városkaput, amely a szántóföldekre, s a Szinára vezető útra nyílt, egy lovascsapat bontakozott ki a szürkületből. Határozott kürtzengés jelezte, hogy az érkezők be szeretnének menni, s a falak védelmében tölteni az éjszakát. A lándzsások kelletlen ábrázattal várakoztak, behúzódva a kapu boltíve alá, mert apró szemű, hideg eső kezdett hullani, a nehéz fellegek betakarták az észak és kelet felé magasodó hegyeket. A lovasok sem örülhettek a bőrüket tűszúrásként csapdosó égi áldásnak, mert nagyon gyorsan közeledtek, bizonyára erősen sarkantyúzták

paripáikat. A kaputoronyban álló vigyázó lekiáltott a többieknek:

– Az Abák címerét látom a lobogójukon! Futtassatok valakit az ötvösök atyamesteréhez, a Mihály-templom mellé, mert nála szoktak megszállani a család tagjai, ha városunkban akad dolguk.

A lentiek fülön fogtak egy ott csellengő suhancot, és elugrasztották Vilhelm Gerhardt mesterhez, ki régóta jóban volt Dávid úrral és családjával. Rokonai Göncön éltek, s maga is ott tanult egy ideig nagybátyja műhelyében, mielőtt Augsburgban tökéletesítette tudását. Az úrfiakat is ismerte, kik a néhai Finta urat kivéve mindig kedvesen bántak vele. Szívesen fogadta be a családot a főtéren álló emeletes kőházába, ahol atyja halála óta édesanyjával kettesben élt. Két üres szobája is volt, melyek nem előre, a Szent Mihály-kápolnára néztek, hanem hátrafelé, a Hernád és a Malomárok irányába. Lent volt a műhely, a raktár, a legények s inasok szállása, fent pedig a konyha, a család és a vendégek hálólhelye. A ház udvarán istálló is volt, bár most csak egy öreg igásló meg egy tehén árválkodott benne, de legalább jutott hely az érkezők lovainak.

A harangszóval egy időben hallatszott a kapu döndülése, amint az őrzők behajtották és egymásra csapták a nehéz szárnyakat. Nagy nyögéssel helyére tették az öles gerendát, majd beljebb lépve leengedték a vasalt végű, többméteres fenyőszálakat, amelyek áthatolhatatlan rácsként zárták el a boltozat közepét. Felettük nyílást hagytak az építők, hogy az emeletről is meg lehessen támadni az esetleg idáig bejutó ellenséget. Csak miután mindezt elvégezték, akkor fordult figyelmük a tízfős csapat felé. Dávid úr nem volt közöttük, de hitvese, Katarina asszony igen, ki férfimódon ült a nyeregben, s ahol drága ruhája

felcsúszott a vágatásban, kilátszott az alatta viselt nadrág és lovagi csizma. Fehér gyolccsal szorosan körülkötött hajára ráborította kordován köpenyének csuklyáját. Szolgálólánya, vagy inkább komornája, Szellő is hasonló módon volt öltözve, mint úrnője. A vitézeket Bese vezette, de Daniló is ott magasodott közöttük; amikor leszálltak a nyeregből, akkor látszott csak, hogy mennyivel magasabbra nőtt mindenkinél. A vitézek száron vezették a lovakat, gyalogosan indultak úrnőjüket követve a förtér felé. A hosszú ügetés után jólesett ez a séta, egészen elgémberedtek a nyeregben. Kora hajnalban indultak el Szaláncból, ahol az asszony fia síremlékénél imádkozott. Vörös márványból faragták, csak a neve és egy kereszt került rá. Dávid úr a sasos címert nem engedte rávésni, úgy vélte, fia gyalázatot hozott a nemzetségre. Ezen térdepelve könyörgött buzgón hitvese az elvesztett fiú számára az égtől bocsánatot. Tavaszig már nem jöhet, útját állhatja az idő és a nehéz terep, no meg az egyre nagyobb számban felbukkanó farkasfalkák. Katarina a közelgő télre gondolva tette a kitérőt Kassára, hogy beszerezzen olyan dolgokat, amelyekre a hosszú, sötét napokon szükségük lehet. Finom munkához való tűket, fényes fonalakat, ezüstgyöngyöket. Döme szerint a bors is fogytán volt a konyhán, így az is kellett, Rebeka pedig finomra főzött szappan után áhítozott. Göncön is lehetett venni, de nem ilyen kiváló minőségben, mint amelyet itt árultak. Minden család főzött magának, de Izabella asszony, Katarina kedves emlékéü anyósa megtiltotta a vele való babrálást, mert nem viselhetette el a műveletet kísérő förtelmes szagokat. Így aztán megmaradt a szokás, hogy kalmártól vett, levendulával illatosított, messze földről származó szappan is mindig legyen a várban.

Lassan elérkeztek útjuk céljához. A ház kapuja már nyitva volt, és Vilhelm mester édesanyjával együtt ott várta vendégeit. Vastag falak tartották a boltozatot, jobbra és balra tömör ajtók vezettek a műhelybe s a boltba, meg a legények és inasok szállására. A sarokban kényelmes kőlépcső vitt fel az emeletre, egyenesen a konyhába jutott, aki fölment rajta.

– Üdvözöllek úrnőm, és örülök a látásodnak – hajolt meg mélyen a mester. Édesanyja csak rámosolygott Katarina asszonyra és esetlenül bókkolt előtte. – Kísérőidnek itten lent adunk szállást, ha ellátták a jószágokat be is mehetnek, készítettünk nekik éleést meg bort, s tiszta szalmát, hogy jó pihenésük legyen – mutatott rá a bal oldali ajtóra.

Daniló, ki nem először kísérte az úrnőt, csak bólintott és a lovak kantárját markába fogva átvezette az állatokat a kapuboltozat alatt, fejével maga után intve a többi vitézt. Bese egyenesen a szállásul kijelölt helyiségbe ment, és elégedetten állapította meg, hogy benn kellemesen meleg van, a tűzhelyen vidáman lobogtak a lángok. A vendég úrhölgy elindult a lépcsőn, Szellő és a háziak követték. A komorna jókora batyut vitt a karjában, de nem lehetett nehéz, mert nagyon könnyedén lépegetett vele fölfelé. A konyhában is meleg volt, és kellemes, édeskés illat fogadta őket. Katarina asszony beleszimatolt a levegőbe.

– Minek vagyon ily ínycsiklandó szaga? – kérdezte kíváncsian.

– Levest főztem murokból s káposztából hajdinával – pukedlizett újra a háziasszony. – Ha tudtam volna, asszonyom, hogy jöttök, a bíró engedélyével húst is vettem volna bele, de így csak ilyen szegényes estebéddel szolgálhatok. Ha könnyítettetek a ruházaton, már ehetünk is. Hilda! Teríts asztalt a vendégeknek!

A sarokból, a tűzhely mögül takaros szolgálólányka emelkedett fel; lángoló arcocskájával, égkék szemével és szöske, egyetlen varkocsba font hajával rögtön megkedveltette magát az úrnővel. Hilda olyan lendülettel futott oda hozzá és csókolta meg a kezét, hogy kis híján ledöntötte a lábáról. Katarina asszony megsimogatta a lányka kipirult arcát, majd Szellőt maga után vonva, bement a szobába. Az asztalon mécses világított, ennek fényénél megszabadult felsőruhájától, lovaglósizmáját is levetette, kényelmesebb lábbelit húzott, és a haját takaró kendőt is letekertette fejéről. Bal halántékán egy hófehér fürt bontotta meg hajának feketeségét. Szép sötét szeme bánattal nézett a világra, és még akkor is ott ült arcán letörölhetetlenül a szomorúság, ha mosolygott. Megigazította a kontyát, és míg kísézője is megszabadult férfiás harisnyájától, körbesétált a szobában. Ágy, asztal, két szék, egy pad és egy nyitott polcos saroktérka – ez volt a teljes berendezés. Benyitott a szomszéd helyiségbe is. Ott ugyanezt találta, kiegészítve egy szépen faragott feszülettel az ágy melletti falon, előtte térdeplő, minek kopott párnája mutatta, hogy gyakran fohászknak rajta. Nem emlékezett rá, hogy korábban már látta volna. A nyitott ajtón behulló fénypászma pontosan a szenvedő Jézus arcára és töviskoronájára esett. Katarina asszony szívét remény és boldog várakozás töltötte el, úgy érezte, jelet kapott, hogy valami jó fog történni velük ezen az úton. Amint kiléptek a konyhába, szinte elvakította őket a nagy fényesség. Nemcsak a tűz adta a világosságot, de négy fáklya is égett a fali tartókban, az asztalon pedig valódi viaszgyertya lángja libegett a kémény kürtőjének huzatától. Szépen terített asztal várta őket, sávolyos abrosz, a használattól fényesre kopott, mély fatányérok, kupák és ezüstből kalapált ka-

nalak. A fő helyen, amelyet neki szántak, a pohár is ezüst volt, ott ahol szája kibővült, finoman vésett virágfüzér koszorúzta. Egy nagy cseréptálban gőzölgött a leves, lapos tálcán kövön süített lepénykék várakoztak, és egy fonott kosárban alma, körte, szőlő illatozott. Katarina asszony leült, Szellő a balján álló székre ereszkedett, de vendéglátóik állva maradtak. Kérdő tekintetét látva, Vilhelm mester megszólalt.

– Nem lenne illős asszonyom, hogy együtt ülünk asztalhoz, majd mi utánatok eszünk.

– Csak gyertek, ha mi elfogadjuk a vendégszeretetet, ti is fogadjátok el az asztalközösséget. Jobban esik az étel és jól el is tudunk beszélgetni.

Ezek után a mester és édesanyja nem kérte magát, ők is letelepedtek, és a vendégek után telemerték tányérjaikat a jóféle levessel. Ízesítőnek volt benne só, hagyma és fokhagyma, és némi kellemes köménymagíz is érzett rajta, de benne egyetlen darabot sem talált az úrnő.

– Hogy lehet, hogy magot nem lelek, csak az ízit? – kérdezte.

– Külön ibrikben forralok lét és belévetem a magokat, jó félmaréknyit, s főzöm, míg leve jó barna lészen. Azut megvárom, míg leül az aljára, s leöntöm a sűrűjiről a levesbe – magyarázta nagy buzgalommal Matilda asszony.

– El ne felejtjük majd továbbadni eme remek praktikat Dömének! – figyelmeztette Szellőt Katarina asszony. – Ő csak beleszórja az ételbe, s nemcsak hogy ropog a fogunk alatt, még ráadásul közéje is szorul, alig lehet megszabadulni tőle.

– Ezt csak te mondhatod meg neki, mert mástól el nem fogadja, sőt, megsértődik, s egy hétig mindent só nélkül főz, hogy kifordul a várnép szájából a falat – felelte Szellő.

– Ő is öregszik, akárcsak én, s nehezül a természete – sóhajtott fel úrnője. – De mondd csak – fordult oda Matilda asszonyhoz –, mit jelentett az, hogy a bíró engedélye kell a húsos étel készítéséhez?

– Hát te nem hallottad, asszonyom – csapta az össze a kezét –, hogy százak jönnek északról, kiket az éhség idáig űzött? Az atyák nem győzik temetni a halottakat, mert a szerencsétlenek úgy legyengültek az úton, hogy hiába utalt ki nekik a tanács naponta egy cipót, már ezzel sem lehet megmenteni az életüket. Az előjárók begyűjtötték a búzát s lisztet, porciózva kapja minden család. Szigorú parancsba adták, hogy csak vasárnap lehet húst főzni, vagy ha valami különleges esemény történik, mondjuk, meghal egy városi tanácsnok, s tort kell tartani.

– És a húst ki főzi meg szegényeknek?

– Félreértetted anyámat, úrnőm! – szólalt meg a mester. – A menekültek nem kapnak mást, csak a kenyérből s vizet.

– Akkor mi végre a nagy szigorúság? – vont a fel szemöldökét az asszony. – Azt gondoltam, a keresztényi könyörületesség legyőzi a kalmárok zsugoriságát.

– Mink nem tehetünk semmit, hiába szánjuk a boldogtalanokat, kik a nedves földön, a szabad ég alatt élnek. Minden lépésünket figyelik a tanács emberei, s aki vét a parancs ellen, szigorúan megbüntetik. Eme leányka kétszer is kicsempészett egy kevés főtt ételt, de mi az ennyi népnek? Harmadszorra meg már nem is merte kivinni, inkább befordult vele az ispotályba, s ottan hatta a betegeknek – mesélte Matilda asszony. – Igaz-é, leánkám?

– Úgy igaz az, mint a Szentírás – erősítette meg a szolgáló buzgón bólogatva.

– S ha magam kérném a tanácsot, hogy legyen irgalmas?

– Nem hallgatnának meg, úrnőm.

– Ha parancsolnám? – firtatta tovább most már szikrázó szemmel az asszony.

– Olaj volna a tűzre. Te és családod csak vendége lehetsz a városnak, Dávid úr hatalma itt mit sem ér. A civitás a saját törvényei szerint kormányozza magát, s akarata mindenkre érvényes – válaszolta csendesen az ötvösmester.

– Akkor hát semmiképpen nem lehetek e nyomorultak hasznára? Hisz nekem mint nemesasszonynak nem parancsol a közösség, a magam ura vagyok.

– Ha megvásárolod az élelmet, azt tehetsz vele, amit akarsz. Elviheted, megeheted, széjjel is oszthatod.

Katarina asszony elgondolkodva nézett rá.

– Nincsen nálam elég pénz.

– Nekem is kevés van, ámbár az elmúlt héten eladtam egy díszes misekelyhet. Annak az árát szívesen kölcsönööm – ajánlotta vendéglátója.

Az asszony bólintott, látszott rajta, hogy valamin töpreng. Evőárja nyelével kocogtatta az asztalt, aztán, mint aki döntésre jutott, ledobta a tányérja mellé.

– Holnap hajnalban a domonkos atyák templomába megyek misét hallgatni. Tőlük fogok segítséget kérni.

– A szenátussal ők sem mennek szemközt, ezt csak János atya, a Szent Mihály papja merete megtenni, meg Jakab testvér, aki az ispotályban szolgál, de őtet mindenki bajdórának tartja, nem is igen törődnek vele.

– Nem akarok bajt hozni a szerzetre, csak pénzt kérek kölcsön az apát úrtól, s amint hazaérek, futárral megküldöm neki, még meg is toldom, hogy kárt semmiképpen ne szenvedjenek.

Miközben Katarina beszélt, Hilda egyre közelebb hú-

zódott az asztalhoz, és le nem vette az úrnőről a szemét. Amikor odaért mellé, félve szólalt meg.

– Mondanék valamit, ha megengeded.

– Szólj bátran! – mosolygott rá Katarina.

– A bíró úr szolgálója, Teréz, nekem kedves barátném. Ő mesélte, hogy futár jött a királytól, s azt a hírt hozta, hogy egy nagy uraság indult katonákkal eme szerencsétlenekért, hogy Budára kísérje őket, és igen sok élelmet is hoz számukra. Ha addig elegendő ételt kapnának, tán kibírnák, míg ideér a segedelem.

– Jó, hogy mondod, gyermekem, mindent megteszek, hogy így legyen – állt fel az úrnő az asztal mellől olyan határozottsággal, amely méltó egy határispán hitveséhez.

Másnap reggelre elállt az eső. A nap még nem kelt föl, amikor Katarina asszony és Szellő két kísérőjével betért a domonkos rendi kolostor templomába. Az épület nem volt még egészen készen, de már használatba vették. A zsolozsmázó szerzetesek igencsak meglepődtek, amikor meglátták őket, mert ebben a korai órában rendszerint csak a közösség tagjai vettek részt a szertartáson, amely közvetlenül a hajnali könyörgés és zoltározás után kezdődött. Láthatóan megélnékültek, amikor az úrnő megállt az egyik oszlop mellett, majd letérdelve áhítatos imába merült. A barátok megbökdösték egymást a könyökükkel, és jelentősegteljesen pillantgattak egymásra, míg az apát úr szigorú tekintete vissza nem terelte őket a templomi áhítatba. Az úrnő és szolgálója áldozott, Bese és Daniló csak támasztotta az oszlopot, és időnként mélán keresztet vetett, de nem követték a szertartást. A mise végeztével a fráterek elvonultak a rendházba, hogy elmélkedéssel töltsék ki a reggeli étkezésig hátralévő időt. Az apát úr

a templomban maradt, és komoly beszélgetésbe merült a magas rangú látogatóval. Maga is szánta a kapu előtt didergő sereget, és háborgott a város érzéketlensége miatt. Katarina kérése hallatán mégis habozott.

– Van pénzünk – mondta –, de ez az építőmesterek járandósága, sőt, még a kövek bányászását sem fizettük meg. Ha azt neked adom, asszonyom, miből fogom kielégíteni őket?

– Csak néhány napra kell, hogy kikölcsönözd. Mihelyt hazaérek, visszaküldöm, és már ma délután indulni akarok – gyözködte az úrnő. – Fiam sírjánál megfogadtam, hogy soha nem tagadom meg az alamizsnálkodást, amikor módom van rá, segíték a szegényeken. Engedj hát nekem!

– Hát jó, legyen – válaszolta a házfőnök rövid gondolkodás után. – De azt tanácsolom, egyenesen a bíróhoz menjetek, vagy talán még jobb lenne, ha vitézeid kötnének alkut vele. Asszonyi személyel, bármily rangos is, nem szívesen üzletel ökelme. Itten várj, máris jövök az ezüsstel.

Míg távol volt, Katarina asszony Beséhez fordult.

– Téged küldenélek a bíróhoz, hogy a lehető legtöbb élelmet kapják a pénzünkért az éhezők.

– Bízd rám az ügyet nyugodtan! Urunktól s Karacs fegyvernöktől tanultam eleget, nem ijedek meg az alkuhozástól – jelentette ki az alacsonyra nőtt emberek önértékelésével.

– Arról is kéne véle tárgyalni, hogy a gabonát őrölve, s kenyérnek sütve adja, a húst meg főzesse meg, s babot is adjon hozzá, mert az jó erőben tartja azt, aki él vele – javasolta Daniló.

– Jó leszen, ha te is Besével tartasz, s ketten fogjátok közre a bírót. Csak semmi heveskedés, mert sok éhes száj bánhatja, ha megsértitek – figyelmeztette őket Katarina.

Közben visszatért az apát úr, és a kezében lévő erszény tartalmát az asszony felsőruhájának felfogott szárnyába borította, majd nagy figyelemmel átszámolta. A számolás végeztével a pénzt visszatöltötték a bőrzacskóba, és Danilóra bízta, aki gondosan a ruhája alá rejtette az értékes zsákocskát. Közben a templom kivilágosodott, a felkelő nap beragyogta a belsejét. A fehér kövek felszikkasztak a fényben, egyszerre mélysége lett a térnek, és a falakra pingált szentek ruhája megélénkült. Az üvegezetlen ablakokon át látszott az ég egyenletes, erős kékje. A kijárat feletti karzatot két tömzsi oszlop tartotta, mindkettőt bajszos, magyaros hajviseletű kőfaragó képe díszítette. Ahogy Be-se felnézett, önkéntelenül felnyikkant.

– Tisztára, mintha Vilmost látnám!

– Úgy tudom, dolgozott ezen a templomon, még mielőtt vitéznek állott – bólított az asszony. – De siessünk, mert sok idő lesz, mire megeléghetjük az éhezőket.

Kora délutánra kisütötték a pékek a kenyereket, és az Arany egyszarvúhoz címzett fogadó legényei elkészültek a főtt étellel. Katarina asszony összevásárolta a felesleges, fából és agyagból levő tányérok, hogy a nincstelenség legyen miből megenni a levest. Segítségül hívta az ételosztáshoz a domonkos barátokat meg az ispotályban dolgozó ferenceseket, de a jólelkű polgárasszonyok is szívesen mentek velük a kapu elé, hogy gyorsabban menjen a dolog. Mielőtt szétmérték volna, forralt hideg vízzel hígították fel a jó sűrű ételt, hogy meg ne égessék, s le ne forrózzák magukat a szerencsétlenek.

A szeptember a legszebb arcát mutatta, amikor megnyílt a város kapuja, és nagy, fonott kasokba állítva kicipelték a levesesüstöket. Melegen süttött a nap, így még hiányos ruházatukban sem fáztak a menekültek. Pillanatok alatt összeszaladtak, s úgy körülfogták az edényeket, hogy a segítők meg sem tudtak mozdulni. Végül Bese emberei elragadták az öröktől lándzsáikat, és ezekkel visszaszorították a népet az út két oldalára. Egymástól jókora távolságra felállították a tíz üstöt, mindegyik mellé egy-egy saroglyára cipót halmoztak, és melléjük kecskelábakra deszkákat fektettek, amelyekre a tálakat, tányérokat rakták. Ezt látva a nélkülözők maguktól sorokba rendeződtek, és szépen, sorban folyhatott az osztás.

Katarina asszony is kint volt, s bár senki nem mondta, az emberek mégis rájöttek, hogy ő áll az adomány mögött. Könnyes szemmel áldották őt és az övéit. Legtöbbjük szavát nem is értette, de a szándékot és a hálát érezte az idegen nyelven elrebegett mondatok mögött. Akik a közelében voltak, odafutottak hozzá, és megcsókolták a ruhája szegélyét, és kezét fejükre téve kértek tőle áldást.

Hogy szabaduljon tőlük, az úrnő maga mellé intette Danilót, és elindult a szekerek felé. Úgy vélte, azokban lehetnek olyan szenvedők, akiknek már jártányi ereje sincsen, de őket is megilleti az élelem. A szolgálja is ugyanerre gondolt, mert felkapott egy kosár cipót, és úgy indult utána. Az első két szekérben nem találtak senkit. A harmadiknak félig el volt húzva a ponyvája, és előtte nagy halom lesállózott füvet evett szép komótosan egy magas, értelmes szemű, sovány almásderes.

Daniló szakértő szemmel mérte végig, majd odasúgta.
– Ez nem parasztló!

A szekér belsejéből neszezés hallatszott. A vitéz magasabbra emelte a ponyvát, mire a kasba egészen belesimulva megláttak egy ijesztő figurát. Első ránézésre azt is nehéz lett volna megmondani, hogy férfi vagy nő, olyan koszos és rongyos volt. Fejét zsákdarabbal tekerte be, szemé ide-oda járt, mint a csapdába esett állaté, és rémülten nyöszörögve egyre kisebbre húzta össze magát, amikor a kisorosz katona felmagasodott mellette. Katarina félretolta a férfit, és maga hajolt be a szekérbe. A benn kucorgó rémülten maga elé kapta mindkét kezét, mintha ütéseket akarna elhárítani, nyakát behúzta, fejét lesunyta és csak reszketett. Az asszony intett kísérijének, aki még jobban felhajtotta a ponyvát, így úrnője egészen közel léphetett a szepegő alakhoz. A súroló fényben meglepődve vette észre, hogy annak mindkét sovány, piszkos kezén gyűrűk nyoma látszódik.

– Nem bántunk, ne félj, ételt hoztunk. Nézz ránk!

De hiába volt a biztatás, a megszólított csak előre-hát-ra ingatta magát ültében, fejét leszegte, és fura, magas, éneklő hangon ezt ismételte: – Áááá-áááá – és időnként a keze mögül rájuk pillantott.

– Süket ez, vagy tán bolond is – vélte Daniló.

– Úgy vélem hall is, ért is, csak retteg.

– Mitőlünk?

– Mindenkitől.

Katarina asszony egy határozott mozdulattal elvonta az arcot eltakaró két kezét, de abban a pillanatban el is engedte, olyan meglepő volt, amit látott. A mocskos arcból olyan ragyogó zöld szempár nézett rá, amilyennel még soha életében nem találkozott. Mint az áprilisban frissen sarjadó fű, egyszerre volt harsogó, fényes és bársonyos.

– De hisz ez asszony! – kiáltott fel, és előntötte a szívét a szánalom. Elvett egy cipócskát a kosárból, kettétörtte, úgy nyújtotta az ismeretlen nő felé, de az nem vette el.

– Pányi! Pányi! Prosze! – harsant fel a hátuk mögött, s amint megfordultak egy rongyos ruhájú, hórihorgas szerzetest láttak feléjük igyekezni. A ferencesek barna csuhája csak úgy lobogott utána. Egyik kezével két cipót szorított a melléhez, a másikban egy tál levest egyensúlyozott.

– Egy polyák! Majd én beszélek vele – ajánlkozott Daniló.

A barát odaért a szekérhez, letette az ételt, és nagy lendülettel beszélni kezdett. Csak úgy röpködtek a szájáról a zs-k és sz-ek, miközben a kocsi lakójára mutogatott, majd az égre föl, le a földre és haragosan rázta az öklét, mint aki valamiért haragszik az egész világra.

Katarina asszony közben csak nézte a lányt, aztán elkezdte simogatni a kezét, majd az arcán is végigsimított a kézfejjével. Szép halkán beszélt is hozzá.

– Nincs már semmi baj, meglátod, minden jó lesz. Itt már nem fogtok éhezni, senki nem bánthat. Itt már László király az úr, és sem ő, sem az emberei nem feledkeznek meg rólatok. Senki nem bánthat, légy nyugodtan, én magam is vigyázok rád. Egyél valamit, gyermek, mert elhagy erőd és teret nyer benned a betegség.

Újra felé nyújtotta a fél cipót. A lány most elfogadta és csendesen majszolni kezdte, de a billegéssel nem hagyott fel.

Közben Daniló úrnőjéhez lépett, és magával vonta a szekértől néhány lépés távolságra, hogy nyugodtan elmondhassa neki, amit a szerzetestől megtudott.

– Rettentő dolgokat mondott a jámbor barát, asszonyom. Eme leányzó valamely lengyel nemes család kis-

asszonya, kinek szülőit az éhező hordák meggyilkolták, házukat kifosztották, majd felperzselték egész jószágukat. Lehet, még gonoszabb dolgokat is tettek, de a leány ennek nem volt tanúja, csak a romokat s a felprédált, elárvelt gazdaságot találta, mikor szolgálólányával együtt hazaért a klostromból, hol nevelkedett. A rablőhordák őket is elkapták és magukkal hurcolták. Amikor Adam testvér találkozott a csapattal, már csak a kisasszony volt velök, de már nem volt eszénél. Ütötték-verték, s mindenféle egyéb mód kínozták, de ő a védelmére kelt, s miatta összeverekedett velük. Meg is sebesült, csak annak köszönheti életét – az Úr akaratán kívül –, hogy a horda egyik fele, akikben még maradt az emberi lélekből valami, pártjukat fogta.

– Megfagy a velő a csontjaimban, s a hideg is kiráz – borzongott meg Katarina asszony. – Bele se akarok gondolni, miken mehetett keresztül eme szegény leány.

– Azóta alig vesz ételt magához, és nem beszél, csak vinnyo, a barát szerint megháborodott. Ez a szerencséje, mert az örülteket ritkán bántják – magyarázta Daniló.

– Magunkkal visszük, be a városba – jelentette ki az asszony.

– Félek, úrnőm, ezt nem tehetjük. A tanács megtiltotta, hogy ezek közül egy is betegye oda a lábát. Kénytelenek leszünk engedni a parancsnak.

– Akkor elvisszük Göncre. Nincsen lelkem itt hagyni, hogy még tovább kelljen vándorolnia. Szólj erről a fráterrel! Ő is jöhet, ha akar.

A szolgál most a barátot vont a félre, és halkán magyarázott neki. Látszott, hogy igyekszik meggyőzni, de az csak a fejét rázta.

– Azt mondja, ötet befogadják a ferencesek maguk közé, ételt, szállást adnak neki a magukéból, már van is engedé-

lye a bírótól. Csak a leányzó miatt nem élt még vele, mert nem akarta magára hagyni, ha már eddig vigyázott rá.

– Mondjad néki, hogy akkor még egy éjt őrizze, s holnap, a déli harangszókor, mikor osztják az ételt, eljöttek érte, s a szekérrel együtt utánunk hozzátok. A nagy tülekedésben senki nem fog rátok se hederíteni. Bese lovát befogjátok eme táltos mellé, majd ő lesz a kocsis, és elhoztok még tíz embert, kiket a fráter jónak lát, s kik valamennyire beszélnek a nyelvünket – adta ki az utasítást az asszony.

– Jut nekik étel és lakhely, s amikor erőre kapnak, munkát is adunk a birtokon, ha maradnának – tette még hozzá.

– Jóságos vagy és bölcs – hajtott fejet előtte Daniló.

– De hogy Besét hogyan veszed rá, hogy lovát szekér elé fogjuk, azt nem tudom.

Katarina felszegte a fejét.

– Ráveszem, biztos lehetel benne, de ha mégsem, hát megparancsolom! – Ezzel visszalépett a leány mellé, és duruzsoló, kedveskedő hangon szólt hozzá. – Figyelj rám, leányka! Holnap hazamegyek a váramba, és elviszlek magammal téged és még néhány éhezőt. Otthont adok nektek és védelmet, érted-e?

A lány merően nézte, aztán egy egészen picit megbiccentette a fejét.

– Tak – mondta alig hallható hangon, majd magyarul is megismételte: – Igen, asszonyom!

Katarina megelégedett ennyivel, nem faggatta, csak rámosolygott, és ellépett a szekértől. Kezét szeme elé tartva körülnézett a fényes, napsütötte térségen. A feltámadó szél valami fertelmes szagot hozott a közeli erdő felől. Daniló adott feleletet a ki nem mondott kérdésre.

– Oda járnak a szükségüket végezni eme szerencsétle-

nek, s mivel nem tanultak hadi regulát, csak úgy otthagyják maguk után az excrementumot.

– Az meg mi legyen?

– Már megbocsáss asszonyom, de Lőrinc rokonod egyszerűen azt mondaná, hogy ganéjukat.

– Igyekezzünk, mert igen bántja az orromat.

Az étel kiosztása lassan befejeződött, az üstök kiürültek, és a kenyér is mind elfogyott. A nép megnyugodva telepedett le ismét, ki-ki a megszokott táborhelyére. Az erősebbek és élelmesebbek elindultak száraz fát keresni, hogy este tüzet rakjanak. Katarina asszony és kísérete visszatért a kapuhoz, minél előbb be akartak jutni a falak mögé. Mielőtt belépett a városba, az úrnő hátranézett. A kocsi ponyvája újra gondosan vissza van húzva, s Adam testvér őrszemként guggol mellette.

Az ötvös házához menet még betértek a pékhez és a fogadóba, hogy az egy hétre megrendelt ételt is kifizessék, s szívükre helyezték, hogy minden időben készen legyen.

Matilda asszony már várta őket, buzgón főzte a vacsorát; az áradó illatok azt sejtették, hogy sikerült valamenynyit füstölt húst kiudvarolnia az éléstár őrzőitől. Szellő is nagyon várta asszonyát, ő a kalmároknál, mestereknél járt, és el akart dicsekedni, hogy milyen jó vásárt csinált. Két tucat finom varrotű, színes selyemfonalak várakoztak a szobájuk asztalán, és fonott kosárban arasznyi hosszú, fél arasz széles és kétujjnyi magas, téglatformájú, illatos szappanok. Egy bársonykendőn pedig felvarrható ezüstgyöngyök és -lapocskák szórták a fényt.

Az úrnőnek is volt mesélnivalója, alig várta, hogy kettesben maradjon bizalmas szolgálójával.